

CONSIDERACIONS A L'ENTORN DE LA CAPELLETA DE SANT JOAN DEL VEÏNAT DE MAR

Feliu Novell Andinyac

Resum: L'estudi de la documentació existent al fons "Vicenç Casanovas i Vilà", recentment inventariat, de l'Arxiu Municipal de Vilassar de Mar Damià de Bas i Macià, ha permès de localitzar i certificar l'existència la llegendària capelleta dedicada a sant Joan Baptista que els antics del nostre poble sempre havien dit que hi havia hagut a ca l'Espinaler.

Paraules clau: Capelleta, ca l'Espinaler, sant Joan Baptista, Jacinto Casanovas, carrer d'en Roig, Camí Ral, carrer Sant Joan, Miquel Garriga i Roca, Miquel Jeliner i Germà, Vilassar de Mar.

Dibuix hipotètic, de Ramon Muns Vilaró, a la pàg. 89 de la monografia de Lluís Guardiola.

La tradició popular ha donat per certa l'existència d'una capelleta primitiva dedicada a sant Joan Baptista, al Veïnat de Mar de Vilassar, anterior a la construcció de l'església parroquial. Atès que aquesta capelleta no apareixia en les visites pastorals, els historiadors no n'han pogut certificar mai l'existència, ja que *oficialment*, per a l'Església, no constava.

Malgrat això, sí que hi havia, a més de la tradició popular, la petita referència que surt al *Diccionario Geográfico Universal*, de la impremta barcelonina de Josep Torner, datat el 1834, on el geògraf ens descriu: “VILASAR DE MAR (SAN JUAN DE) [...] Al empezar la calle de S. Juan por la marina, se halla en su parte izq. la casa y torre de Casa Mir, y á la derecha la capilla de Can Guiu, [...]”¹. Per tant, aquest diccionari geogràfic ens situa una capella al començament del carrer de Sant Joan, fent cantonada amb el Camí Ral.

En la seva *Monografia*, del 1955, Lluís Guardiola ens parla del tema quan explica els orígens de la parròquia de Vilassar de Mar: “El fet que l'antiga església fos dedicada a sant Joan Baptista té una explicació molt senzilla, i està íntimament connectada amb l'existència d'una capella al Veïnat de Mar a la qual els pescadors concorrien amb aquell fervor i aquella devoció pròpies de l'home que sap vèncer les adversitats i els contratemps. Aquesta capella estava posada sota l'advocació de sant Joan Baptista i és molt raonable que l'església, que venia a representar una continuïtat, tingués també el patrocini del mateix sant”². I fins s'hi reproduïx un dibuix hipotètic, fet per Ramon Muns, de com podria haver estat la capella.

Damià de Bas creia que es podria tractar d'un oratori de camí similar als que encara podem trobar al Camí del Mig, com el del Sant Crist del Molí o el del Sant Crist Mujal, més que no pas una capella com la que imaginaren Vicenç Casanovas Vilà i Joan Ernest Vinardell en les làmines editades pels Amics de Vilassar.

A la revista *Singladures* número 6, del 1988, Damia de Bas ens diu: “Al capdavant del torrent, tocant el Camí Ral i a l'angle de Llevant, hi havia hagut una diminuta capella o oratori, que figura en alguns croquis datats el 1841; en documentació del 1863, relacionada amb aquest paratge, ja no se'n fa esment”³.

1 *Diccionario geográfico universal. Dedicado a la Reina Nuestra Señora, redactado de los más recientes y acreditados diccionarios de Europa, particularmente españoles, franceses, ingleses y alemanes, por una Sociedad de Literatos: S.B.M.F.C.L.D.* Barcelona, Impremta de José Torner, 1834. Tom 10. Pàg. 641.

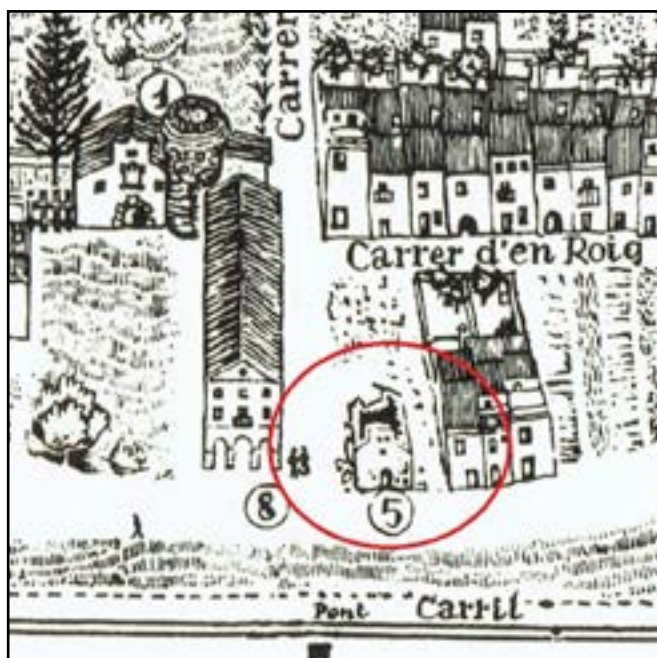
2 GUARDIOLA PRIM, Lluís. *Sant Joan de Vilassar: Història i geografia de la comarca vilassanesa i del Maresme*. Vilassar de Mar: Gràfiques García, 1955. Pàg. 82.

3 BAS MACIÀ, Damia. «Carrer de Sant Joan». *Singladures: Butlletí del Museu Municipal de Vilassar de Mar* [Vilassar de Mar], núm. 6, desembre 1988. Pàg. 7.

Consideracions a l'entorn de la capelleta de Sant Joan del Veïnat de Mar

Detall de la làmina publicada pels Amics de Vilassar: 'Paisatge estimatiu del Veïnat de Mar de Vilassar a l'últim terç del segle XVIII', dibuixada per Vicenç Casanovas i Vilà.

Detall de la làmina publicada pels Amics de Vilassar: 'Sant Joan de Vilassar: plànol monumental de la vila a mitjan segle XIX', dibuixada per Joan Ernest Vinardell.

Aquesta mateixa idea ens la torna a presentar a l'opuscle del 1996 sobre la història de l'església parroquial de Sant Joan de Vilassar de Mar:

“Hi ha la creença que els pescadors i els pagesos de les Cases de Mar es reunien cada any per satisfer els tributs, els censos i les servituds, precisament, la diada de Sant Joan de juny, i cal creure que aquest fet afavoriria la devoció al Baptista. L'any 1623, la nau que transportava les relíquies dels sants màrtirs que es veneren a la parròquia de Sant Genís de Vilassar, procedents de Càller, les va descarregar a la nostra platja, i tot esperant dur-les en processó a Sant Genís foren dipositades interinament a can Mir de Mar.

La masia de can Mir en l'únic dibuix que se'n conserva, de Martí de Solà, datat el 1888, i publicat a 'Barcelona y su provincia'. En aquest dibuix ja no hi surt la torre de defensa⁴.

És probable que en aquesta masia hi hagués, ja aleshores, a començaments del segle XVII, una capella o oratori particular, on pot suposar-se que es venerava sant Joan Baptista, i que devia ser l'únic lloc adient per allotjar-hi el preuat tresor de les relíquies. Però aquesta és una especulació no documentada, per ara.

⁴ *Barcelona y su provincia. Guía - itinerario descriptiva, estadística y pintoresca*, per Modesto Martí de Solà. Ajudant d'Obres Públiques. Il·lustrada amb un mapa de la província i profusió de gravats dibuix de l'autor. Segona edició. Barcelona. Establecimiento Tipográfico "La Academia". Ronda Universitat, 6. 1888. Pàg. 416.

La tradició oral dona per certa l'existència al Veïnat de Mar de Vilassar d'una capella dedicada al nostre sant patró, a peu del Camí Ral i molt a prop de can Mir. La realitat sembla ser, però, un xic diferent. Consultada a l'Arxiu Diocesà molta de la documentació que es conserva de les visites pastorals a la parròquia de Sant Genís de Vilassar —que tenia la jurisdicció eclesiàstica del Veïnat de Mar—, cap anotació no fa esment de cap capella o oratori al Veïnat de Mar, ni amb dedicació al Baptista ni a cap altre sant.

De moment, i tot esperant localitzar la possible documentació que pugui donar crèdit a la tradició, ens hem d'acontentar amb la hipotètica capella de què parlaven els nostres besavis. Hom pot imaginar-se —a l'encreuament del Camí Ral de Mar amb el torrent que passava fregant can Mir de Mar— un senzill oratori de camí, del tipus del Crist del Molí o del Crist Mujal, ambdós a peu del Camí Ral del Mig [...].”⁵

Capelleta del Sant Crist del Molí, al Camí del Mig.

⁵ BAS MACIÀ, Damià. *Història de l'església parroquial de Sant Joan de Vilassar de Mar*. Vilassar de Mar: Parròquia de Sant Joan de Vilassar, 1996. Pàg. 4.

Finalment, al llibre dels motius vilassarencs, del 2003, Bas ens desestima definitivament la idea de la capelleta insistint en el fet, que ja hem comentat, que no consta cap capella en les visites pastorals en tot el terme del que ara és Vilassar de Mar. I fent referència al *Diccionario Geográfico* de Torner, diu:

“Malgrat tota aquesta literatura, fins que no se’ns pugui demostrar l’existència no només de la tal capella, sinó fins i tot de la casa de can Guiu, permeteu-nos que dubtem que mai hagin existit. [...] Fa anys que [...] havíem consultat directament a l’Arxiu Diocesà de Barcelona la documentació de totes les visites pastorals a la parròquia de Sant Genís de Vilassar i mai, mai, no hi consta que existís cap capella [...]”⁶

I és que, efectivament, no s’havia pogut localitzar cap testimoni documental de l’existència de la capella, fins que s’ha catalogat el fons *Vicenç Casanovas i Vilà*, de l’Arxiu Municipal de Vilassar de Mar Damià de Bas i Macià. En aquest fons, hi ha l’expedient d’obres que demana Jacinto Casanovas, el 1842, per construir una casa al terreny situat a l’inici del carrer de Sant Joan, cantó de Mataró, fent cantonada amb el Camí Ral i cantonada amb el carrer d’en Roig⁷. És a dir: es volia edificar l’hort de la primera casa del carrer d’en Roig. En aquest espai hi ha l’actual edifici de ca l’Espinaler.

En la primera casa del Camí Ral s’hi establí, el 1896, Miquel Riera i Prat, originari de la masia de l’Espinal, d’Argentona.

6 BAS MACIÀ, Damià. *Galeria de penja-ases: Motius dels vilassarencs de mar*. Vilassar de Mar: L’autor, 2003. Pàg. 106.

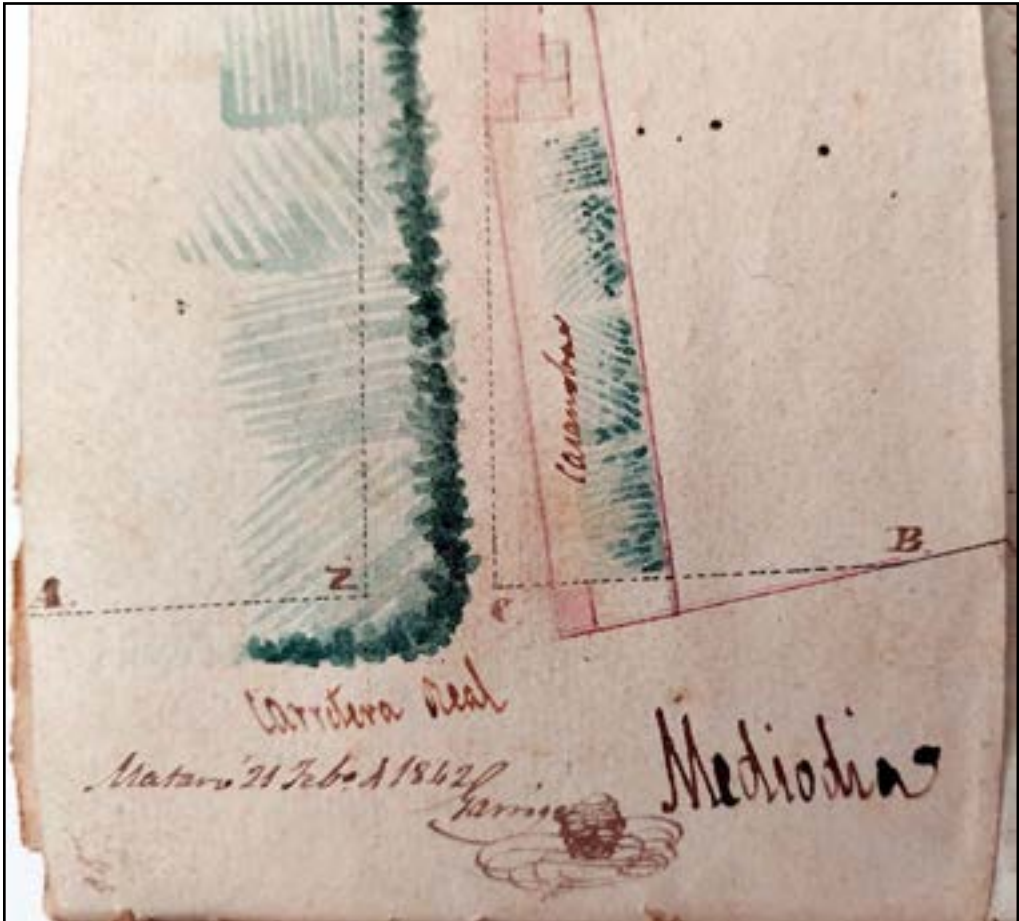
7 AMVM Damià de Bas i Macià. *Fons Vicenç Casanovas i Vilà*. Document número 8661.

Doncs bé, en el plànol de la llicència d'obres, signat per l'arquitecte Miquel Jelinek i Germà, hi surt dibuixada la planta d'una "capilla" fent cantonada amb el Camí Ral i el carrer de Sant Joan. Aquesta "capilla" no pot ser altra que la tan cercada capella de Sant Joan que la tradició local situava en aquest indret. Capella descrita al *Diccionario Geográfico* del 1834 i que, tal com havia intuït Damià de Bas, era un petit oratori de camí.

Projecte i detall de l'alineació del carrer de Sant Joan, feta per l'arquitecte Jelinek, on es veu dibuixada la capelleta, assenyalada amb la paraula 'capilla', al peu del Camí Ral.

Diem que era un petit oratori perquè, si ens atenem a l'altre plànol de la llicència d'obres, signat per l'arquitecte Miquel Garriga, hi està dibuixada amb unes dimensions aproximades de 1,6 metres d'amplada de façana per una fondària de 2 metres. Al plànol de Miquel Garriga, hi ha l'escala en pams catalans, cosa que ens facilita poder obtenir les dimensions de la capelleta. Concretament, 8 pams d'amplada per 10 de fondària.

Projecte i detall de l'alineació del carrer de Sant Joan, fets per l'arquitecte Garriga, on es veu dibuixada de color rosa la capelleta, al peu del Camí Ral.

Era una capelleta que, a causa de les petites dimensions, no s'havia tingut mai en compte en les visites pastorals, una capelleta sense cap mena de valor *oficial*, i per això no surt en la documentació eclesiàstica. El que sí que no podem saber és des de quan estava edificada en aquell indret i si era o no anterior a la construcció del temple parroquial.

En l'expedient d'obres per edificar el primer hort del carrer d'en Roig, s'hi troben diferents instàncies i resolucions del governador de la província, ja que, pel fet de voler edificar, es veien obligats a fer el planejament i l'alineació del carrer de Sant Joan, que l'arquitecte Miquel Garriga defineix en aquell moment com: *“antiguamente este paso sería un simple camino de herradura comunicación del vecindario de mar con el pueblo de San Gines de Vilasar, y de consiguiente de rara configuración, serpenteando como son todos por lo común, abandonados a la corriente de las aguas, matorrales, mayor o menor codicia de los propietarios colindantes, que avanzan las cercas de sus tierras; no solo para extenderlas, sino también para desviar las aguas”*.

En voler fer la rectificació de les línies de façana, el nou edifici que s'havia de construir quedava uns 2,5 metres sobre el traçat del carrer - torrent i s'agafava un bon tros de l'hort del costat de Barcelona, on després es construí l'edifici del Foment. Per això sorgí la polèmica entre els propietaris, l'Ajuntament i el Govern Provincial, que finalment donà per correcte el traçat de l'arquitecte Garriga. En tots dos plànols, però, la capelleta quedava fora de l'àrea d'edificació i fora de l'alineació de façanes, just al mig de la vorera del Camí Ral. Per tant, la capelleta acabà per ser enderrocada.

Els horts davanters de les cases del carrer d'en Roig s'anaren edificant i en la casa de nova construcció que va fer Jacinto Casanovas s'establí, el 1896, Miquel Riera i Prat, que hi fundà ca l'Espinaler.

Quan ja s'estaven corregint les galerades d'aquesta revista l'Ernest Ortoll Martín, a qui li dono les gràcies, em passà la referència d'un croquis, del 1845, que ell localitzà al Fons Renart de la Biblioteca de Catalunya⁸. En el dibuix hi apareix el tram final del carrer de Sant Joan i també s'hi veu dibuixada la planta de la capelleta amb la llegenda “Capella”. Per tant una prova documental més de la seva existència.

⁸ Biblioteca de Catalunya. Fons Renart, lligall XLIII, 6. “Reconeixement en una qüestió entre Vilassar i Jacint Casanovas (1845)”.

Croquis d'un plànol del 1845 de la Biblioteca de Catalunya on surten l'Hort Casanovas i la capella de Sant Joan.